

ירושלים של מעלה, ירושלים של מטה - טקסטים

Jérusalem d'en haut, Jérusalem d'en bas - Corpus de textes

1 | תלמוד בבלי תענית, ה', ע"א

...בך אמר ר' יוחנן: אמר הקדוש-ברוך-הוא לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה. וכי יש ירושלים למעלה? הן, שנאמר: "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו".

Talmud babylonien, Traité Taanit 5a

Rabbi Yohanan disait que le verset devrait être compris comme suit : le Saint Béni Soit-il a dit : Je n'entrerais pas dans la Jérusalem d'en haut, dans les cieux, tant que Je ne suis pas entré dans la Jérusalem d'en bas. Qu'est-ce-que la Jérusalem d'en haut ? Comme il est écrit "Jérusalem qui est bâtie comme une ville d'une harmonieuse unité !"

2 | הגעתי לירושלים - פנחס שדה (מתוך- החיים כמשל)

הגעתי לירושלים בבוקר חורף צונן, טהור
ומצאתי את העיר יפה ביופי של חלום.
אינני יודע אם היתה זו ירושלים הארצית שראו עיני אז.
יתכן שהיתה זו ירושלים השמימית
ששכנה בליבי ושדימיתי לבוא עבשיו ולשכון בתוכה.

Arrivé à Jérusalem, par Pinchas Sadeh (extrait du roman "La vie comme parabole")

Je suis arrivé à Jérusalem par une froide et pure matinée d'hiver
Et j'ai trouvé la ville belle, une beauté digne d'un songe.
Je ne sais pas si c'était la Jérusalem terrestre que mes yeux voyaient alors.
Il est possible c'était la Jérusalem céleste
Qui résidait dans mon cœur et en laquelle j'imaginai venir maintenant habiter.

3 | מתוך: 'ירושלים ירושלים' / יהודה עמיחי

ירושלים היא קרוסקלה מסתובבת ומסתובבת
מן העיר העתיקה דרך כל השכונות וחוצרת לעתיקה.
... ירושלים היא נדידה: לפעמים אני יורד
לתוך הדורות נשקיון לפעמים אני עולה לשמים
למה ירושלים תמיד נשיתם, שלמעלה ושל מטה
ואני רוצה לחיות בירושלים של אמצע
בלי לחבוט ראשי למעלה ובלי לפצע את רגלי למטה.

Extrait de "Jérusalem, Jérusalem", par Yehouda Amihai

Jérusalem est un carrousel qui tourne et tourne
De la Vieille Ville, vers tous les quartiers, et revient vers la Vieille Ville
Jérusalem est une balançoire, parfois j'en descends
dans les générations passées, parfois je monte vers les cieux
Pourquoi y a-t-il toujours deux Jérusalem,
Celle d'en haut et celle d'en bas,
Quant à moi, je veux vivre dans celle du milieu
Sans me cogner la tête en haut ni me blesser les pieds en bas.

4 | מדרש תנחומא, קדשים, סימן ח'

כשם שהטבור הזה נתון באמצע האיש, כך ארץ ישראל נתונה באמצע העולם... ארץ ישראל יושבת באמצעיתו של עולם, וירושלים באמצעיתה של ארץ ישראל, ובית המקדש באמצע ירושלים, וההיכל באמצע בית המקדש, והארון באמצע ההיכל, ואבן השתייה לפני הארון, שממנה נשתת העולם.

Midrach Tanhouma, Kedochim, 8

Tout comme le nombril est placé au centre du corps humain, la Terre d'Israël est placée au milieu du monde... La terre d'Israël est au centre du monde ; Jérusalem est au centre de la terre d'Israël ; le sanctuaire est au centre de Jérusalem ; le bâtiment du Temple est au centre du sanctuaire ; l'Arche est au centre du bâtiment du Temple ; et la pierre de fondation, à partir de laquelle le monde a été bâti, se trouve devant l'Arche.

5 | תלמוד ירושלמי, מסכת חגיגה, פרק ג', הלכה ו'

אמר רבי יהושע בן לוי: "ירושלם הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו" - עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים.

Talmud de Jérusalem, Traité Hagiga, 3 ; 6

Rabbi Yehochoua fils de Lévi disait : "Jérusalem qui est bâtie comme une ville d'une harmonieuse unité !", en ce sens que cette ville fait de tous ses habitants des compagnons

6 | אבות דרבי נתן, פרק לג, משנה א'

עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש: לא הפילה אישה מריח בשר הקודש, לא נפגע אדם בירושלים... לא אמר אדם לחברו לא מצאתי תנור לצלות פסחים בירושלים, מעולם לא אמר אדם לחברו לא מצאתי מיטה שאישן עליה בירושלים, מעולם לא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים.

Avot de Rabbi Nathan, chapitre 33, 1

Dix miracles ont eu lieu dans le Temple. Aucune femme n'a fait de fausse couche à cause de l'odeur des viandes sacrifiées [...] Aucun homme n'a été blessé à Jérusalem. Jamais un homme n'a dit à un autre : "Je n'ai pas trouvé de four pour faire rôtir les sacrifices de Pessa'h à Jérusalem". Jamais un homme n'a dit à un autre : "je n'ai pas trouvé de lit sur lequel dormir à Jérusalem", et jamais un homme n'a dit à un autre : "je n'ai pas où passer la nuit à Jérusalem".

7 | מארק טווין (1869), מסע תענוגות לארץ הקודש, עמ' 126

מצורעים, נכים, סומים ומטורפים מסתערים עליך מכל עבר, ומסתבר שאינם יודעים אלא מילה אחת בשפה אחת – 'בקשיש' נצחי. למראה המוני הנכים, בעלי המומים והחולים המתקהלים במקומות הקדושים וחוסמים את השערים, עשוי אדם לחשוב שימי קדם חזרו, וכי מלאך אלוהים עתיד לרדת בכל רגע ולהרתיח את המים בבריכת בית חסדא. ירושלים עיר קודרת, שוממה וחסרת חיים. לא אחפוץ לחיות בה.

Mark Twain (1869), Voyage en Terre Sainte

"Les lépreux, les infirmes, les drogués et les fous vous attaquent de tous côtés, et il s'avère qu'ils ne connaissent qu'un seul mot dans une seule langue : "bakshish". A la vue des multitudes d'infirmités, de mutilés et de malades se rassemblant dans les lieux saints et bloquant les portes, on pourrait penser que les temps anciens sont revenus, et qu'à tout moment un ange de Dieu va descendre et faire bouillir les eaux de la piscine de Beit Hasda. Jérusalem est une ville sombre, désolée et sans vie. Je ne voudrais pas y vivre.

8 | סיר הרברט סמואל מספר על פגישתו עם הרב זוננפלד בירושלים (תועד על ידי יהודה עצבה מפי אלעזר רוזברגר)

הגיע יום הפגישה. לבש הרב זוננפלד בגדי שבת וחיכה לנציב העליון הבריטי. הגיע הנציב הבריטי עם כל הפמליה המכובדת אל ביתו של הרב שנראה כמו חורבה. רצפת החדר הייתה כולה עפר, אפילו מרצפות לא היו. נוסף על כך, היה צריך לרדת שלוש מדרגות לבית של הרב. ראה סר הרברט סמואל איך הבית נראה, והעיר בעדינות לרב זוננפלד על כך שהיה צריך לרדת במדרגות בשביל להיכנס לביתו. הרב זוננפלד, שהיה יהודי חכם ופיקח, הבין היטב את הביקורת הנסתרת שלו על תנאי הדיור המשפילים של הרב. מרצפות לא היו, אבל חלון קטן היה שם. קרא הרב לסר הרברט סמואל ואמר לו: "כבוד הנציב, אני רוצה להראות לך משהו בחלון. מה אתה רואה שם?". הסתכל הנציב העליון וראה משם את הכותל המערבי בעליבותו. באותם ימים היו שופכים שם אשפה ממש על הכותל והנציב העליון ראה את הכותל כשהוא מלא בערמות אשפה. אז אמר הרב לנציב העליון הבריטי: "אם הקדוש ברוך הוא יכול לגור שם ככה, אז אני ודאי יכול לגור כאן ככה."

Sir Herbert Samuel raconte sa rencontre avec le rabbin de Jérusalem, Rav Zonnenfeld (Anecdote rapportée par Yehouda Atzaba, telle qu'il l'a entendue de la bouche d'Elazar Rosberger.)

"Le jour de la rencontre arriva. Le Rabbin Zonnenfeld portait des vêtements de Chabbat et attendait le haut-commissaire britannique. Ce dernier arriva avec sa délégation dans la maison du rabbin, qui ressemblait à une ruine. Le sol était en terre et n'était pas carrelé. De plus, il fallait descendre trois marches pour arriver dans la maison du rabbin. Lorsque Sir Herbert Samuel vit à quoi ressemblait la maison, il fit poliment remarquer au rabbin qu'il fallait descendre des marches pour arriver chez lui. Le Rabbin Zonnenfeld, qui était un Juif intelligent et vif, avait bien compris la critique cachée sur ses conditions de vie plus que modestes. Il n'y avait pas de carrelage au sol, mais il y avait une petite fenêtre. Le rabbin appela Sir Herbert Samuel et lui dit : "Monsieur le commissaire, je voudrais vous montrer quelque chose par la fenêtre. Que voyez-vous là-bas ?" Le haut-commissaire regarda par la fenêtre et son regard se posa sur le mur Occidental. A cette époque, on y déversait les déchets et le haut-commissaire vit des tas de détritiques devant le mur. Le rabbin dit au haut-commissaire britannique : "Si le Saint-Béni-Soit-il peut vivre ainsi, alors je peux évidemment vivre comme je vis."

9 | ראיון עם עמוס עוז. מעריב, סופשבוע, 6 באוקטובר 1995, עמ' 18-23

...נצטרך להחליט מה באנו לעשות פה. זה יהיה זמן מעניין, העניין הזה של הזהות. יש לי ניחוש, זאת תהיה ארץ יותר ויותר ים-תיכונית, כמו בארצלוניה, מארסיי, פיראוס... והיא תהיה חילונית עד העצם. כבר היום היא ככה, קולנית, נהנתנית, חומרנית מאוד, ממולחת, גם מרושעת וגם טובת לב...העתיידנות היא ההווה, היא תל-אביב, היא שפלת-החוף. אני חושב שהשפלה כבר ניצחה, וירושלים תהיה עיר שאנשים נוסעים אליה מישראל כמו לחוף-לארץ, כמו לראות את העבר. ובמלחמה בין ירושלים לתל-אביב אני כולי לצד תל-אביב – שפיות, חילוניות והווה. זה דבר חולה שחברה חיה רק בעבר ובעתיד. זה מסוכן נורא, זה הורג אנשים...

Entretien avec Amos Oz, Maariv, édition du week-end, 6 octobre 1995, p. 13-23

"...nous devons décider de ce que nous sommes venus faire ici. Ce sera une période intéressante, cette question d'identité. J'ai l'impression que ce sera un pays de plus en plus méditerranéen, comme Barcelone, Marseille, le Pirée... et il sera profondément laïc. Aujourd'hui déjà, c'est ce qu'elle est, bruyante, hédoniste, très matérialiste, astucieuse, à la fois diabolique et bienveillante... L'avenir c'est le présent, c'est Tel-Aviv, c'est la plaine côtière. Je pense que l'humiliation a déjà gagné, et Jérusalem sera une ville où les gens voyageront depuis Israël comme s'ils allaient à l'étranger, comme pour voir le passé. Et dans la guerre entre Jérusalem et Tel-Aviv, je suis tout à fait du côté de Tel-Aviv - la raison, la laïcité et le présent. C'est profondément malsain qu'une société ne vive que dans le passé et dans le futur. C'est terriblement dangereux, ça tue des gens..."

10 | אביב אברמוביץ | mako.co.il | 21/05/09

"בירת ישראל לנצח נצחים", אהב לומר רה"מ לשעבר, דוד בן גוריון. "בירתנו הנצחית לעולמי עד", מצהירים ראשי הממשלות מאז ועד היום בפני כל דורש, עד שנדמה שמדובר באקסיומה שהונחתה עלינו משמיים. אך האם ירושלים אכן ראויה לתואר עיר הבירה האמיתית שלנו? האם רוב העם באמת מחובר אל "עיר הנצח-שלנו-לדורי-דורות-נגעת-באדום"?

נדמה לי שמישהו צריך לשים את הדברים על השולחן: כבר הרבה זמן שירושלים היא בעיקר שם גדול ומפוצץ, כותרת ראשית מעולה למאמרים מימין, מרכיב הכרחי בכל נאום מדיני באשר הוא, אך לא הרבה מעבר. פרט להיותה שריד ארכיוני וסמל היסטורי יהודי-דתי בעיקרו, ירושלים היא היום בירה בזמן עבר. גבירותי ורבותי, אני מצהיר בזאת חגיגית: עיר הבירה שלי היא תל אביב... אין כאן שום ויכוח: העיר הזאת שייכת לנו, היא מעוצבת בדמותנו והיא מי שאנחנו - היום, לא לפני עשרות שנים. להבדיל מהבירה הפרה-היסטורית הנוכחית, המורמת מעם, תל אביב שלי מייצגת את הציונות האמיתית, הנוכחית, הרלוונטית והבועטת. היא מציגה התחדשות תרבותית, פלורליזם, קידמה ופתיחות, אל מול הסגירות החרדית והכפייה הדתית שמבצבצת לה תחת כל אבן ירושלמית.

אני אוהב את ירושלים. נוף ההרים שלה יפהפה בעיניי, אתריה העתיקים נפלאים, ורחובותיה וסמטאותיה לא פחות מקסומים. אני גם מעריך מאוד את המורשת שלה, ומכיר בחשיבותה ההיסטורית עבור העם הזה. אלא שאין לכך קשר לשאלה האם עליה להמשיך ולשמש כעיר הבירה שלנו או לא. הגיע הזמן להתקדם הלאה, להפנים את רוח התקופה ולהחליט בהתאם. דווקא ביום ירושלים מתבקש לומר זאת - הבירה האמיתית של ישראל צריכה להיות תל אביב. עיר בלי הפסקה, למדינה בלי הפסקה.

Aviv Abramovitz, 21 mai 2009, mako.co.il

"La capitale d'Israël pour toujours et à jamais", aimait dire l'ancien Premier ministre David Ben Gourion. "Notre capitale éternelle, pour toujours et à jamais", déclarent les chefs de gouvernement de l'époque jusqu'à aujourd'hui, à qui veut bien l'entendre jusqu'à ce qu'on l'on finisse par croire qu'il s'agisse d'un axiome d'ordre divin. Mais Jérusalem mérite-t-elle vraiment le titre de capitale ? La majorité de la population est-elle vraiment liée à "notre-ville-éternelle-depuis-les-génération-point-final" ?

Il me semble que quelqu'un doit mettre les choses au clair : depuis longtemps, Jérusalem est avant tout un mot magique, un excellent titre pour les articles de droite, une composante nécessaire de tout discours politique, mais pas beaucoup plus. En plus d'être une relique d'archives et un symbole historique essentiellement juif et religieux, Jérusalem est aujourd'hui la capitale du passé.

Mesdames et Messieurs, je déclare solennellement que ma capitale est Tel Aviv... il n'y a pas de débat ici : cette ville nous appartient, elle est façonnée à notre image et elle est qui nous sommes - aujourd'hui - et pas ce que nous étions il y a des décennies. Contrairement à l'actuelle capitale préhistorique, née du peuple, ma Tel-Aviv représente le sionisme réel, actuel, pertinent et puissant. Elle représente le renouveau culturel, le pluralisme, le progrès et l'ouverture, face à l'ultra-orthodoxie et à la coercition religieuse qui transparaît sous chaque pierre de Jérusalem.

J'aime Jérusalem. Je trouve son paysage montagneux magnifique, ses sites antiques somptueux et ses rues et ruelles n'en sont pas moins enchanteresses. J'apprécie également grandement son héritage et je reconnais son importance historique pour cette nation. Mais cela n'a rien à voir avec la question de savoir si elle doit ou non continuer à servir de capitale. Il est temps d'avancer, d'intérioriser l'époque dans laquelle nous vivons et de prendre nos décisions en conséquence. C'est précisément en ce Jour de Jérusalem qu'il faut dire ceci : la véritable capitale d'Israël devrait être Tel-Aviv. La ville qui ne dort jamais, pour un pays qui ne dort jamais.

11 | אבא אבן (מתוך הטור "סולם יעקב"/ג'קי לוי):

רחבת הכותל היא מפגש תרבויות. צעירים ליטאים מתגנבים למניין של קרליבך, חלק מצחיק אותם אבל את הניגונים הם משננים. מעבר לנוסח, רחבת הכותל בערב שבת היא רחבת ריקודים. מי שחפץ לדעת כמה ציניות כבר נערמה בליבו, ראוי לו שיצטרף לאחד מאותם מעגלים, יבדוק שאין איש מכיר אותו, ייתן יד לתייר נרגש, וירקוד. בכל מעגל שרקד שם היו חרדים במגבעות וחילונים בכיפות קרטון, דתיים בסרוגות ותיירים בכובע טמבל... למי שכבר הולך להקיא נשוב ונזכיר שהריקוד הזה אינו חוג לריקודי-עם ואינו שיטפון נוסטלגי ללילות כנען. סתם ריקוד של שמחה, בלי כוריאוגרפיה ובלי צעד תימני. סתם בני אדם ששמחים לתת יד זה לזה ולנוע בעמגל - תנועה שאין פחות פרקטית, אין פחות דרוויניסטית ואין יותר ילדותית ממנה, כלומר אנושית. אבל מי ששונא את הכותל לא יניח לעצמו להודות בכך שהכותל הוא תופעה אנושית.

שונאי ירושלים, במיוחד את הכותל הם שונאים. המשוואה החביבה עליהם היא אבנים לעומת חיי אדם. כאילו את הכותל אוהבים בגלל האבנים. אבל את הכותל אנחנו אוהבים כיוון שכבר אלפי שנה אנחנו קובעים שם להיפגש. אם הכותל הוא אבנים, אז הספרות היא נייר, המוזיקה היא גלים והקולנוע הוא צלוליד.

Abba Even (extrait de "Soulam Yaakov/Jacky Levy")

L'esplanade du Kotel est un lieu de rencontre des cultures. De jeunes lituaniens se faufilent dans le minyan de Karlibach, certains les font rire mais ils en mémorisent les airs. L'esplanade du Kotel, le soir du Shabbat, est une piste de danse. Quiconque veut savoir combien de cynisme s'est déjà accumulé dans son cœur n'a qu'à rejoindre l'un de ces cercles. Il verra que personne ne le connaît mais qu'on prendra sa main de touriste ému pour danser. Dans chaque cercle de danseurs, il y a des ultra-orthodoxes en chapeaux et des laïcs avec des kippa en carton, des religieux en kippa tricotées et des touristes en bobs... Rappelons à celui que cela écoeure que cette danse ne soit pas un cours de danse folklorique et n'est pas un relent nostalgique des nuits cananéennes. Juste une danse de joie, sans chorégraphie et sans pas de danse yéménite. Juste des êtres humains heureux de se donner la main et de tourner en rond – le mouvement le moins pratique qui soit, le plus darwiniste et enfantin qui soit... en d'autres termes, le plus humain qui soit. Mais ceux qui détestent le Kotel n'admettrons jamais que le Kotel est un phénomène humain.

Ceux qui détestent Jérusalem, c'est spécifiquement le Kotel, qu'ils détestent. Leur analogie préférée est celle des pierres face à la vie humaine. Comme si le Kotel était aimé pour ses pierres. Mais nous aimons le Kotel parce que depuis des milliers d'années, nous nous y réunissons. Si le Kotel se résume à des pierres, alors la littérature, ce n'est que du papier, la musique seulement des ondes et le cinéma est simplement du celluloïd.